

УДК 94(498): 94(100)»1914/1918»

І.А. Піддубний

кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії нового
та новітнього часу

Чернівецького національного університету

ім. Ю. Федьковича

e-mail : i.piddubnii@chnu.edu.ua

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА ТА РЕВОЛЮЦІЙНІ ПОДІЇ 1917–1918 рр. ЯК ФАКТОР РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ СТВОРЕННЯ «ВЕЛИКОЇ РУМУНІЇ»

В статті розглядаються питання діяльності уряду Румунії в справі приєднання до королівства нових територій, що вважалися історичними румунськими землями. Висвітлюється у хронологічній послідовності процес приєднання Бессарабії, Буковини, Трансільванії та угорських земель.

Ключові слова: Перша світова війна, Бессарабія, Буковина, Трансільванія, «Велика Румунія».

Постановка проблеми. Кінець XIX – початок XX ст. став часом розвитку національних ідей в Європі та призвів до появи ідей створення національних держав в етнічних межах. Не була виключенням і королівська Румунія, в якій початок XX ст. був часом пошуку національного ідеалу та творення держави, яка б включила всі території з румунським населенням. Дана ідея не могла бути вирішена в умовах початку XX ст., оскільки значна частина територій перебувала у складі інших держав і залишалася ідеєю до початку Першої світової війни. Війна, яка привела до вступу в неї на боці Антанти Румунії створила умови і можливості для реалізації ідеї розширення держави. Сама ж війна та революційні процеси в Росії привели до зміни політичної системи Румунії напередодні процесу «великого об'єднання» й створила можливість часткової реалізації ідеї єднання за рахунок приєднання території Бессарабії. Наступна революція в Австро-Угорській імперії та подальший розпад країни виявився стимулом для продовження процесу розширення та реорганізації національної держави, докладення зусиль до визнання держави в нових кордонах світовою спільнотою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання «Великого Об'єднання» залишалося однією з найбільш розроблених тем в румунській історичній науці. Перші дослідження та публікації матеріалів і документів виходили вже у 1928–1938 рр.[1]. В подальшому у II половині XX ст. в румунській історіографії піднімали питання про події 1918 р., даючи різні оцінки діям румунської влади, але позитивно оцінюючи сам процес об'єднання [2]. Сучасна румунська історіографія дотримується національної позиції, розкриваючи процес об'єднання та його наслідки для країни. Напередодні відзначення 100-ї річниці об'єднання румунські історики продовжують розкривати події цього процесу у ряді робіт, охоплюючи період війни, власне процесу об'єднання та його визнання в самій Румунії і світі [3,4]. До румунської історіографії долучається і англійська. В ній помітне місце займає історик К.Гітчінс, робота якого розкриває умови утворення нової Румунії. Крім того, ним піднято питання діяльності румунських урядів в плані відстоювання нових кордонів та прав країни [5]. Сучасна українська історіографія звертає увагу на питання дотримання румунською стороною вимог про визнання права на самовизначення тих народів, представники яких мешкали на території, що увійшла до складу Румунії. Відсутність такого забезпечення повних національних прав є основою критики діяльності румунської влади наприкінці війни та у міжвоєнний період [7, 8, 9].

Мета. Зважаючи на наявність достатньої кількості літератури та документальних матеріалів, які є в науковому обігу, метою даної статті ставимо висвітлення послідовності процесу утворення території «Великої Румунії» у 1918 р.

Виклад основного матеріалу. Бойові дії Першої світової війни, що розгорнулися у Європі викликали боротьбу воюючих сторін за втягнення у війну на своєму боці країн, які

продовжували залишатися нейтральними. Так, від жовтня 1914 р. Дипломати Центральних держав та Антанти вели боротьбу за приєднання до числа воюючих і Румунії. В ході такої дипломатичної боротьби перемога виявилася за дипломатами Антанти, які змогли погодитися на значні територіальні поступки Румунії за рахунок територій Австро-Угорщини. Після тривалих переговорів, 4 (17) серпня 1916 р. в Бухаресті було підписано угоду між представниками країн Антанти та Румунією було підписано союзницький договір, згідно з яким Румунія за участь у війні проти Австро-Угорщини мала право отримати ряд територій (частину Буковини, Трансільванію, частину Баната) на відповідних умовах [9, 1210-1211; 8, 89]. 14 серпня 1916 р. на коронній раді оголосили про прийняте рішення, а на запитання Т.Майореску про можливість відмови від прийнятих зобов'язань І.І.К.Бретіану відповів, що вичікування може дати змогу угорцям укласти сепаратний мир з Антантою, що було неприйнятним для Румунії. 14 серпня було датовано і Декларацію про оголошення війни, якою оголошували про намір Румунії покращити становище румунів у складі Австро-Угорщини та вирішити проблеми нації, вступивши у війну і завершити національну єдність [9, 1213-1214]. Того ж дня вийшло звернення короля до країни та армії, в якому говорилося про день об'єднання румунського народу по обидва боки Карпат та звільнення від іноземного гніту румунів. Закликали до боротьби поруч з великими націями і у наказі по армії від 14 серпня 1916 р. Вступ Румунії у війну І.Антонеску назвав завершальним кроком у боротьбі за здійснення історичної програми Румунії — об'єднання румунів [9, 1214-1215; 11, 11].

Бойові дії, які йшли не зовсім вдало для Румунії, стали однією з причин зміни політичної системи у країні, як і такою ж причиною виявилася загальна політична ситуація в Європі. Фактично вже у березні та квітні 1917 р. спершу заява короля, а далі і обговорення в парламенті дозволили внести зміни у систему володіння землею, що вело до земельної реформи та запровадження загального виборчого права для чоловіків у віці від 21 року [12, 472].

На тлі змін у Румунії значно масштабнішими виглядали події у Бессарабії, де розгорнувся національно-культурний рух, що мав своїм результатом не тільки формування національних політичних партій і пошуку можливостей переведення освіти на рідну мову, але й організацію національних військових утворень. Саме тоді з'явилася вимога автономії для Бессарабії, через що мали місце звинувачення у бажанні приєднання Бессарабії до Румунії [13, 21-23; 14, 278-279; 15, 3].

Загалом впродовж 1917 р. в Бессарабії актуальними залишалися питання культури, володіння землею, створення національних підрозділів, питання автономії. Неотримання останньої давало підстави говорити про відокремлення від Росії, про що заявили на Конгресі народів Росії у м. Києві у вересні 1917 р. Важливе місце займала і боротьба проти більшовизації Бессарабії [15, 28-39]. Переломив процес Військовий молдавський з'їзд, який почав роботу 2 листопада 1917 р. В Кишиневі і на якому 7 листопада 1917 р. прийняли рішення щодо створення Сфатул Церій та вимогу про автономію Бессарабії. Сфатул Церій розглядали як Конституційну Асамблею, що відображала національний склад Бессарабії [16, 6-7].

Фактично Сфатул Церій став засобом для реалізації програми Молдавської національної партії. При цьому вже на першому засіданні 21 листопада (4 грудня) 1917 р. після обрання головою І.Інкульця прозвучали його заяви щодо створення демократичної республіки у Бессарабії. З 28 листопада (11 грудня 1917 р.) Сфатул Церій був визнаний верховним носієм влади в Бессарабії та отримав виконавчий органі — Раду генеральних директорів, яка складалася з директора-президента та 10 директорів. 2(16) грудня 1917 р. Сфатул Церій проголосив створення Молдавської Демократичної Республіки [17, 40-71; 18, 1; 14, 281]. Дане рішення викликало протистояння з більшовиками та початок боротьби з ними Сфатул Церій, ставши причиною, що змусила П.Єрхана 22 грудня 1917 р. (4 січня 1918

р.) підписати телеграму до румунського уряду з проханням надіслати полк трансільванців [13, 63; 17, 74-75].

Більшовики розцінювали поведінку Сфатул Церій як румунофільську, а прибуття трансільванців як вторгнення румунських військ. Одночасно вступ у Бессарабію румунських частин вів і до погіршення румунсько-українських відносин [19, 378-380,382]. Не приймали трансільванців і у самому Кишиневі, де виникло протистояння з солдатами Молдавського піхотного полку [20]. Впродовж січня 1918 р. на території Бессарабії велися бої проти румунських військ, але відступ більшовизованих частин дав можливість розгорнути діяльність Сфатул Церій [13, 74-85; 21, 11,15,23-28]. Так, 24 січня / 6 лютого 1918 р. Прокламацією Сфатул Церій було оголошено незалежність Молдавської Демократичної Республіки. Того ж дня вийшла декларація представників румунів Трансільванії, Буковини, Бессарабії, Румунії, Македонії, Болгарії про необхідність об'єднання з Румунією. Таким чином, у Бессарабії створилися умови для початку переговорів щодо приєднання її до Румунії. Причетним до таких дій, хоча і опосередковано, виявився і французький посланець у Яссах Сент-Олер, який радив здійснити прийняття акту про приєднання Бессарабії до Румунії якнайскоріше. В цьому з його позицією зближувалася і поведінка британського представника Баркляя та посланця США Вовічки [17, 86-92]. Проводилися відповідні заходи і на місцях, принаймні 3 березня 1918 р. Земство повіту Белць прийняло одностайне рішення про приєднання до Румунії [21, 29]. Після нарад румунських міністрів з членами уряду МНР 26 та 27 березня 1918 р. на засідання Сфатул Церій 27 березня запросили А.Маргіломана, який у промові наполягав на необхідності об'єднання Молдавської Демократичної Республіки з Румунією. Його позицію підтримав К.Стере. Після цього румунські міністри залишили залу засідань Сфатул Церій та були запрошені знову після дебатів. І.Інкулець в присутності глави уряду Румунії оголосив рішення, за яке проголосували 86 зі 138 депутатів. Це дало підстави А.Маргіломану оголосити акт приєднання Бессарабії до Румунії.

Доцільно вказати, що Молдавська Демократична Республіка приєднувалася до Румунії на умовах збереження автономії та відповідних повноважень Сфатул Церій, збереження старого законодавства [18, 9-11; 14, 285-289; 21, 32-34]. Два представники від Бессарабії були включені до складу румунського уряду, гарантувалися і конституційні свободи [22]. Мали місце і ряд інших умов, які перетворювали Бессарабію у автономію в складі Румунії, принаймні на декларативному рівні. Така ситуація проіснувала до 27 листопада 1918 р., коли було скасовано умови угоди від 27 березня 1918 р. [9, 1109-1111; 12, 497-498].

Дещо інакше виглядав процес приєднання територій, що належали Австро-Угорщині. Початковою точкою тут стала спроба імператора Карла I проголосити федеративний устрій в країні, що відкрило початок створення національних рад. Для Буковини це означало протистояння в межах діяльності Української та Румунської національних рад, яке мало місце вже у жовтні 1918 р. після проведення 18-19 жовтня у м.Львові української конституанти. Причиною протистояння стало бажання українців розділити Буковину на українську та румунську частини, тоді як лідери Румунської національної ради бачили Буковину єдиною з іншими румунськими землями монархії. Найгостріше протистояння двох національних громад мало місце в період з 28 жовтня по 2 листопада 1918 р., коли своє право на рішення кожна зі сторін відстоювала також у австрійській адміністрації краю і коли Й.Етцдорф, намісник цісаря на Буковині визнав право кожної з найбільших національних громад на управління своєю частиною Буковини [23, 42-43]. Прийняте представниками української громади 3 листопада 1918 р. рішення не було визнане керівниками РНР та стало причиною закликання на Буковину румунських військ.

В ході військової операції невеликі підрозділи румунської армії, долаючи незначний опір українських військовиків, до 28 листопада зайняли всю Буковину. З 22 листопада 1918 р. в Чернівцях розгорнулася діяльність група емігрантів на чолі з І.Я.Ністором, яка була включена до складу РНР. Ними було підготовлено та проведено Генеральний конгрес Буковини (28 листопада), на якому було оголошено рішення про приєднання всієї Буковини до Румунії. Участь в конгресі німців та поляків додавала йому важливості [24, 4-8, 12-15].

Після прийняття даного рішення та його затвердження королем завданням дипломатів стало добитися на мирній конференції визнання права Румунії на всю Буковину.

Деяку схожість мала і боротьба за Трансільванію, адже відповідну роль в роки Першої світової війни тут зіграли втікачі з Трансільванії, які, перебравшись до Румунії вели інтенсивну пропагандистську діяльність як у період її нейтралітету, так і в роки участі у війні. Помітну роль в цій діяльності зіграв С.Миндреску. Його діяльність спрямовувалася не тільки на пропагандистські заходи, але й на створення військових підрозділів з полонених румунів. Ідея національної єдності реалізовувалася ним і через створення Комітету дії румунів Трансільванії, Банату і Буковини. Його зусилля спрямовувалися і на об'єднання румунів, які перебували на території Італії [25, 9-14, 23-24, 72-73].

У жовтні 1918 р. ситуація в Трансільванії загострилася і якщо угорський уряд бажав зберегти Угорщину в межах до початку війни, то національні ради виступали за відокремлення від Угорщини. Також і Національна рада румунів Трансільванії і Банату стала на шлях приєднання цих територій до Румунії. Мала місце спроба проголошення в Тімішоарі Банатської республіки у вигляді автономії в складі Угорського королівства. На початку листопада в Трансільванії мали місце процеси розпуску військових підрозділів. Також на початку листопада розпочався процес створення регіональних румунських національних рад та національних гвардій, яким протистояли угорські національні утворення. Загалом впродовж листопада-грудня 1918 р. встановити єдину систему управління у Трансільванії [26, 35-37; 2, 451-504].

Головне завдання, яке переслідували національні ради полягало у збереженні ладу та спокою. Саме у цей час Ю.Маніу оголосив про бажання румунського народу домінувати у Трансільванії. Цей намір створив умови для об'єднання діяльності представників Румунської національної партії та румунської секції СДПУ та початку переговорів між делегаціями Румунської національної ради та Угорської національної ради в Арадї [2, 524-534, 545-546; 27, 72-73].

Проте певну роль в подальших процесах відіграли дії румунської армії, яка з 13 листопада 1918 р. розпочала просування до демаркаційної лінії. 15 листопада 1918 р. РНР оголосила про проведення Великого румунського національного зібрання, тоді як 20 листопада визначили і місце та час його проведення м. Алба Юлія, 1 грудня 1918 р. Поширювали в регіоні і заклики до утворення єдиної румунської держави. Участь в зібранні, окрім представників Трансільванії взяли також і представники Бессарабії П.Галіппа і І.Казакліу та Буковини – А.Прокоповіч. Проект резолюції, озвучений опівдні містив вимогу приєднання Трансільванії, Банату та Угорських земель до Румунії. На підтримку єдності румунського народу виступали всі промовці. Подальшу роль на себе взяла румунська армія, яка з 2 грудня просувалася на захід від демаркаційної лінії. Також королем 13 (26) грудня 1918 р. було прийнято декрето-закон щодо підтвердження рішення про приєднання до Старого королівства Трансільванії, Банату, Крішани, Сетмара, Марамуреша [2, 557-559; 28, 288-300; 29, 4-5].

Висновки. Таким чином, прийняте рішення про вступ Румунії у війну на боці країн Антанти відкрило можливості для приєднання територій з румунським населенням, що входили до складу Австро-Угорщини. Зміна політичної ситуації в Російській імперії створила умови також і для приєднання до королівства території Бессарабії. Дії прорумунської партії у складі Сфатул Церій створило умови для включення Бессарабії на умовах автономії, яка в подальшому була скасована. У питанні приєднання Буковини та Трансільванії уряду Румунії довелося опиратися на допомогу прорумунських сил, тим паче, що мало місце протистояння з представниками українського та угорського населення. Рішення Генерального конгресу Буковини про приєднання до Румунії прискорило процеси утворення унітарної румунської держави у нових кордонах.

Література

1. Nistor I. Unirea Bucovinei 28 Noembrie 1918. Studiu și documente. /I.Nistor - București: Cartea Românească, 1928. - 213 p.
2. Liveanu V. 1918. Din istoria luptelor revoluționare din România. /V.Liveanu - București: Editura politică, 1960. - 679 p.
3. Scurtu I. Istoria românilor în timpul celor patru regi: 1866-1947. - Vol. II: Ferdinand I. /I.Scurtu - București: editura enciclopedică, 2011. - 216 p.
4. Scurtu I. Regele Ferdinand. /I.Scurtu - București: editura enciclopedică, 2016. - 287 p.
5. Hitchins K. România: 1866-1947 /Ediția a IV-a Traducere din engleze George G.Potra, Delia Răzdolescu. /K.Hitchins - București: Humanitas, 2013. - 659 p.
6. Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини ХХ ст.) [Кол. монографія] /В.М.Ботушанський, С.М.Гакман, Ю.І.Макар та ін. За заг. ред. В.М.Ботушанського. – Чернівці: Рута, 2005. - 743 с.
7. Ботушанський В.М. Участь українців Буковини у творенні української державності (1918–1920 рр.) /В.Ботушанський //Народне віче Буковини. 1918–1993: Документи і матеріали обласної науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю Буковинського народного віча 3 листопада 1918 р. Чернівці, 1994. - С. 41–75.
8. Добржанский А.В. Украинское национальное движение в Буковине в годы Первой мировой войны /А.Добржанский //Народы Габсбургской монархии в 1914-1920 гг.: от национальных движений к созданию национальных государств. – Т.1. /Отв. ред. М.Волос, Г.Д.Шкундин. – М., 2012. – С. 267-280;
9. Hamangiu C. Codul General al României. Legi uzuale. /C.Hamangiu - București, 1923.- Vol. VIII. - 1239 p.
10. Виноградов В.Н. К оценке дипломатии Ионела Брэтиану /В.Виноградов //Первая мировая война: дискуссионные проблемы истории. - М.: Наука, 1994. - С. 84-102.
11. Antonescu I. Români: Origina, trecutul, sacrificiile și drepturile lor. /I.Antonescu - București, 1919.- 64 p.
12. Istoria Românilor. - Vol. VII. - Т. II: De la Independență la Marea Unire (1878-1918) /Coord. Gheorghe Platon. - București: Editura Enciclopedică, 2003. - 786 p.
13. История Молдавской ССР. - Т. II: От Великой Октябрьской социалистической революции до наших дней. /Ред.кол. С.П.Трапезников и др. - Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1968. - 814 с.
14. Nistor I. Istoria Basarabiei. (Ediție și studiu bibliografic de S.Neagoe). /I.Nistor - București: Humanitas, 1991. - 351 p.
15. Dăscălescu H. Revoluția dela 1917 in Basarabia. Lupta Moldovenilor pentru limba, școala și cultura naționala: Extras din omagiu lui Constantin Kirițescu. /H.Dăscălescu – Chișinău: Tiparul Moldovenesc, 1938. – 51 p.
16. Bibesco A. Redeeming Bessarabia. - New-York, 1921. /A.Bibesco - 8 p.
17. Cartea Neamului. Marea Unire din 1918: Documente istorice (Volum alcătuit de Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Constantin Botoran — București: Globus, 1993. -288 p.
18. Декларация Верховного Краевого Совета Молдавской Республики Сфатул Цэрий //ЦДАВОУ. - Ф.2592. Міністерство закордонних справ УНР. - Оп. 1. - Спр. 123. Листування дипломатичного відділу по питанням про Бессарабію. - Арк. 1
19. Большевики Молдавии и Румынского фронта в борьбе за власть Советов (март 1917 г. - январь 1918 г.): Документы и материалы. - Кишинев:Картя Молдовеняскэ, 1967. - 449 с.
20. Краткая записка по Бессарабскому вопросу //ЦДАВОУ. - Ф.2592. Міністерство закордонних справ УНР. - Оп.1. - Спр. 123. Листування дипломатичного відділу по питанням про Бессарабію. - Арк.6-8.
21. Schina M.C. Pe marginea Unirii. Basarabia (Ianuarie 1918-Iunie 1919). /M.C.Schina - București, 1938. - 68 p.
22. Декларация Сфатул Цэрий Молдавской Народной Республики //ЦДАВОУ. - Ф.2592. Міністерство закордонних справ УНР. - Оп. 1. - Спр. 123. Листування дипломатичного відділу по питанням про Бессарабію.- Арк.4.
23. Прокопович Е. Кінець австрійського панування в Буковині. /Е.Прокопович - Чернівці, 2003. - 79 с.
24. Arhivele Naționale ale României. - Fond Casa Regală, 726. - Dosar Nr. 56/1918. - 35 file.
25. Mândrescu S. In Franța și Italia pentru cauza noastră. /S.Mândrescu – București, 1919. - 123 p.
26. История Венгрии: В 3 т. /Ред.кол. А.И.Пушкеш, И.М.Гранчак, В.А.Крючков, Л.Н.Нежинский. – Т.2.- М.: Наука, 1972. - 603 с.
27. Clopoșel I.Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România. /I.Clopoșel – Cluj: Editura revistei Societate de mâine, 1926. - 175 p.
28. 1918 la Români. Documentele Unirii: Unirea Transilvaniei cu România 1 Decembrie 1918.- Vol.X. – București: Editura științifică și enciclopedică, 1988. - 649 p.
29. România între anii 1918-1940. Documente și materiale /Scurtu I. (coord.), Stănescu-Stanciu Th., Scurtu G.M. – București: Editura Universității, 2001. - 168 p.

References

1. Nistor I. Reunite of Bukovina 28 November 1918. Study and documents. /I.Nistor - Bucharest: Cartea Românească, 1928. - 213 p.
2. Liveanu V. 1918. From the history of the revolutionary struggles in Romania. /V.Liveanu - Bucharest: Editura politică, 1960. - 679 p.
3. Scurtu I. History of Romanians during the four kings: 1866-1947. - Vol. II: Ferdinand. /I.Scurtu - Bucharest: Editura enciclopedică, 2011. - 216 p.
4. Scurtu I. King Ferdinand. /I.Scurtu - Bucharest: Editura enciclopedică, 2016. 287 p.

5. Hitchins K. Romania: 1866-1947 /The fourth edition, trans. from English by George G.Potra, Delia Răzdolescu. /K.Hitchins - Bucharest: Humanitas, 2013. - 659 p.
6. Bucovina in the context of European international relations (from ancient times to the mid-twentieth century.) /V.M.Botushanskyi, S.M.Hakman, Yu.I.Makar and others. Editor-in-chief V.M.Botushanskyi. - Chernivtsi: Ruta, 2005. - 743 p.
7. Botushanskyi V.M. Participation of the Ukrainians of Bukovina in the creation of Ukrainian statehood (1918-1920 gg.) /V. Botushanskyi //Popular Assembly of Bukovina. 1918-1993: Documents and Materials of regional scientific conference dedicated to the 75th anniversary of Bukovinian popular assembly on November 3, 1918. - Chernivtsi, 1994. - P. 41–75.
8. Dobrzhansky A.V. Ukrainian national movement in Bukovina during the First World War / A.Dobrzhansky // The peoples of the Habsburg monarchy in 1914-1920 gg. : from the national movements to the creation of national states. - Vol.1. / Ed. Ed. M.Volos, G.D.Shkundin. - Moscow, 2012. - P.267-280.
9. Hamangiu C. General Code of Romania. Utilized laws. /C.Hamangiu - Vol. VIII. - Bucharest, 1923. - 1239 p.
10. Vinogradov V.N. Estimation of diplomacy of Ionel Bratianu // The First World War: Discussion problems of history. - M. : Nauka, 1994. - P. 84-102.
11. Antonescu I. Romanians: Origin, past, sacrifices and their rights. / I. Antonescu - Bucharest, 1919.- 64 p.
12. History of Romanians. - Vol. VII. - T. II: From Independence to the Great Union (1878-1918) / Coord. George Plato. - Bucharest: Editura Enciclopedică, 2003. - 786 p.
13. History of the Moldavian SSR. - Vol. II: From the October Revolution till the present day. /the editors S.P.Trapeznikov and others. - Kishiniov: Cartea Moldoveneasca, 1968. - 814 p.
14. Nistor I. History of Basarabia. /I.Nistor (Edition and bibliographic study by S.Neagoe). - București: Humanitas, 1991.- 351 p.
15. Dăscălescu H. Revolution of 1917 in Bessarabia. Fight of Moldavians for language, school and national culture: Extract in honour of Constantin Kirițescu. /H.Dăscălescu. - Kishiniov: Tiparul Moldoveneasc, 1938. - 51 p.
16. Bibesco A. Redeeming Bessarabia. /A.Bibesco - New-York, 1921. - 8 p.
17. Book of Nation. Great Union of 1918: Historical documents (Volume prepared by Arimia Vasile, Ion Ardeleanu, Constantin Botoran - Bucharest: Globus, 1993. - 288 p.
18. The Declaration of the Supreme Land Soviet of the Moldavian Republic Sfatul Tserii //CSAHAU. - F.2592. Foreign Affaires Ministry of UPR. - Inventory 1. - Case 123. Correspondence of Diplomatic department on the question of Bessarabia. - Leaf 1.
19. The Bolsheviks of Moldova and the Romanian front in the struggle for Soviet power (March 1917 - January 1918): Documents and materials. - Kishiniov: Cartea Moldoveneasca, 1967. - 449 p.
20. A brief note on the Bessarabian question //CSAHAU. - F.2592. Foreign Affaires Ministry of UPR. - Inventory 1. - Case 123. Correspondence of Diplomatic department on the question of Bessarabia. - Leaf 6-8.
21. Schina M.C. On the border of Unity. Basarabia (January 1918-June 1919). - Bucharest, 1938. - 68 p.
22. Declaration of Sfatul Tserii of Moldavian Peoples Republic //CSAHAU. - F.2592. Foreign Affaires Ministry of UPR. - Inventory 1. - Case 123. Correspondence of Diplomatic department on the question of Bessarabia. - Leaf 4.
23. Prokopovich E. The end of Austrian rule in Bukovina./E.Prokopovich - Chernivtsi, 2003. - 79 p.
24. National Archives of Romania. - Fund The royal court, 726. - Case Nr. 56/1918. - 35 l.
25. Mândrescu S. In France and Italy for our cause. /S.Mandrescu - Bucharest, 1919. - 123 p.
26. History of Hungary: In 3 vol. /the editors A.I.Pushkash, I.M.Granchak, V.A.Kryuchkov, L.N.Nezhinsky. - Vol. 2.- Moscow: Nauka, 1972. - 603 p.
27. Clopoțel I. Revolution of 1918 and the Uniting of Transylvania with Romania. / I.Clopoțel - Cluj: Editura revistei Societate de mâine,1926. - 175 p.
28. 1918 at Romanians. Documents of Union: Union of Transylvania with Romania December 1 1918.- Vol.X. - Bucharest: Editura științifică și enciclopedică, 1988. - 649 p.
29. Romania between 1918-1940. Documents and materials / Scurtu I. (coord.), Stănescu-Stanciu Th., Scurtu G.M. - Bucharest: Editura Universității, 2001. - 168 p.

Piddubnyi Igor WORLD WAR I AND THE REVOLUTION OF 1917–1918 AS A FACTOR IN IMPLEMENTING THE IDEA OF ‘GREATER ROMANIA’ FORMATION

Abstract

Introduction. The period of the late 19th – early 20th centuries was the time to spread the idea of Romania national unification, which included creation of a single state in the territories inhabited by Romanians. The conditions of this idea realization became very true during World War I and determined the

conditions of Romania accession to the Entente. During the war, Romania managed to join more territory than the terms of agreement with the Entente anticipated.

Purpose. Given the availability of sufficient literature and documentary materials that are accessible for research, the purpose of this article is to highlight the consistency of the 'Greater Romania' territory formation in 1918.

Results. During World War I, after difficult negotiations with the Entente the Romanian government signed an agreement on conditions of the country's participation in the fighting on the side of the member states. These conditions allowed realizing national aspirations of Romanians in the future and creating a new country, uniting the territories inhabited with the Romanian population. The war and revolution in the Russian Empire forced the country to change the political system under conditions of war. The changes raised the issue of agricultural property and the electoral law that affected the situation in the territories joined at the end of the war.

The revolutionary events in Bessarabia and deployment of the national movement created the conditions for convergence of Bessarabia with Romania and joining it under the terms of autonomy on March 27, 1918. After a short period of time, with the accession of Bukovyna to the Kingdom on November 27, 1918, Bessarabia's autonomy was abolished and unconditional accession to Romania and subsequent dissolution of Sfatul Țării was declared.

The issue of making choice for further Bukovyna, after the collapse of Austria-Hungary, fate was linked with an attempt to achieve the right of self-determination for the leading people of the land. In the tough political opposition, the Ukrainians selected division into two parts, while the Romanians wanted to join entire Bukovyna to Romania. Addressing this issue occurred with the use of military force and organization of the General Congress of Bukovyna by the Romanian National Council in expanded format.

The most difficult was the process of joining Transylvania and the Hungarian lands where there was a confrontation with the Hungarians. Moreover, the decision preparation on accession to Romania took place at a time when the process of forming representative bodies of the Transylvania Romanians had not finished yet. However, the decision in Alba Iulia was made taking into consideration the development of democracy in the country with new borders. The meeting in Alba Iulia on December 1, 1918, completed the process of Grand unification and further defined the task of the diplomatic struggle for recognition of the new state borders.

Conclusion. The decision on the Romania entry into war on the side of the Entente opened new possibilities for joining territories inhabited by the Romanian population that were part of Austria-Hungary. Changing the political situation in the Russian Empire created the conditions for joining Bessarabia to the Kingdom. The actions of pro-Romanian parties in Sfatul Țării gave the impact for inclusion of Bessarabia in terms of autonomy, which later was canceled. In the matter of Bukovyna and Transylvania accession, the Romanian Government had to rely on pro-Romanian forces assistance, especially since there had been a confrontation with the Ukrainian and Hungarian population. The decisions of the General Congress of Bukovyna to join Romania accelerated processes of the unitary Romanian state formation in the new frontiers.

Одержано редакцією 10.02.2017
Прийнято до публікації 02.05.2017

УДК(94+63)(470+571)"185/192"

З. В. Священко

доктор історичних наук,
професор кафедри загальної історії
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
e-mail: zinaidasvyachenko09@rambler.ru

АГРАРНА КРИЗА В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. ТА ПОЧАТОК СЕЛЯНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

У статті аналізується вплив аграрної кризи в Російській імперії наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. на початок селянської революції 1902 р. Висвітлюються причини аграрної кризи та ставлення до неї російського політикуму. Робиться висновок про те, що саме аграрна криза стала причиною